

ISSN 2644-4798

KAPITULA

DIECÉZNY ČASOPIS SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA ROČNÍK XI. 1/2022

VITAJTE NA STRÁNKE SPIŠSKÉJ DIECÉZY.

Spišská diecéza sa nachádza v severnej časti územia Slovenska. Zahrňuje región Spišská Lúčka a Spiš v celkovej rozlohe 7 802 km². Vytvorila sa v roku 1978 vyčlenením z Odborového územia diecézy. Diecéza má celkovo 179 farností, ktoré sú rozdelené do 14 dekanátov. Na území diecézy žije viac ako 600 000 obyvateľov, z ktorých je približne 400 000 kresťanov. V súčasnosti spravuje diecézu biskup Miroslav, Ján Kubiš, jeho diecéznym administrátorom. Pastoračnú a farnostnú prácu na území diecézy 100 diecéznymi a farnostnými klerikmi a laickými službami. Spišská diecéza je súčasťou uplatňujúcej sa v spoločnosti a farnostných diecéznych je súčasťou Kresťanského zväzku.

NOVÁ WEBSTRÁNKA DIECÉZY

STRANA 3

VIZITÁCIA SESTIER SV. KRÍŽA

STRANA 3

DIECÉZNY VÝSTUP MLADÝCH

STRANA 4

BOŽÍ SLUHA BISKUP JÁN VOJTÁŠÁK

STRANA 5

EDITORIÁL

Na titulnej strane je vyobrazenie Lurdskej Panny Márie, ktorej ľubovoľnú spomienku slávime 11. februára. Pri tejto príležitosti sa zvykne v našich kostoloch udeľovať sviatosť pomazania nemocných. V tejto sviatosti prosíme Trojjediného Boha, aby posilnil na tele i na duši tých, ktorí sú zoslabnutí chorobou alebo starobou.

Každý človek sa však potrebuje posilniť a pookriať. Po telesnej stránke sa vieme postarať o zaslúžený oddych a relax.

Aj o svoju dušu sa vieme postarať a to vo sviatosti zmierenia a prijímaním Eucharistie.

Využime nastávajúci čas pôstu, aby sme sa posilnili na tele i na duši a prinášali ovocie hodné pokánia. Na tejto ozdravujúcej ceste sa nechajme viesť Pannou Máriou, našou nebeskou matkou.

Prajem vám príjemné čítanie.

LUBOMÍR KRETT

KAPITULA
Časopis Spišského biskupstva 1/2022, roč. XI.
E-mail: casopis@kapitula.sk

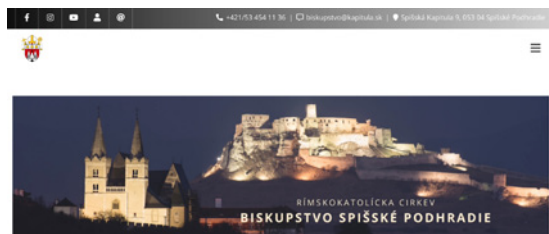
Šéfredaktor: Lubomír Krett
Redakcia: Lubomír Kaľavský, Luboslav Hromják
Jazyková úprava: Mgr. Zuzana Slobodníková
Grafická úprava: Marián Jabroický
Imprimatur: Mons. Štefan Sečka, spišský biskup
5. 10. 2012 pod číslom 2311/12
Cenzor: Mons. Jozef Bielik
Vydavateľ: Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo
Spišské Podhradie, Spišská Kapitula 9,
053 04 Spišské Podhradie
Periodicita: 5x ročne
ISSN 2644-4798
Obálka: Lurdská Panna Mária,
foto Lubomír Kaľavský

OBSAH

- 2 EDITORIÁL
- 3 AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE
- 5 BOŽÍ SLUHA BISKUP JÁN VOJTAŠŠÁK
- 9 MARTIN KHEBERICH
- 12 ŠKAUTING
- 14 KONFESIONÁLNA ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽSTVA SPIŠA
V PRVEJ POLOVICI 18. STOROČIA
- 17 KOSTOL SV. KOZMU A DAMIÁNA V HODKOVCIACH

AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE

NOVÁ WEBSTRÁNKA DIECÉZY

VITAJTE NA STRÁNKE SPIŠSKEJ DIECÉZY.

Spišská dieceza sa nachádza v severnej časti stredného Slovenska. Zahŕňa región Orava, Liptov a Spiš v celkovej rozlohe 7 802 km². Vznikla v roku 1776 vyčlenením z Ostrihomského arcibiskupstva. Dieceza má celkovo 179 farností, ktoré sú rozdelené do 14 dekanátov. Na území diecezy žije viac ako 600 000 obyvateľov, z čoho je približne 450 000 rímskokatolíkov. V súčasnosti spravuje diecezu biskup Mons. Ján Kuboš ako diecézny administrátor. Pastoriáciu vo farnostiach má na starosti okolo 350 diecéznych a rehoľných kňazov v aktívnej službe. Spišská dieceza je súčasťou východnej cirkevnej provincie a spolu s Rožňavskou diecezou je sufragánom Košickej arcidiecezy.

Webstránka Spišskej diecezy dostala nový šat. V novej podobe bola spustená 1. januára 2022. Pre používateľov sa zjednodušila štruktúra webu. Je rozdelená na hlavné menu, ktoré prináša základné informácie o diecéze a jej inštitúciách, kúrii, schematizmus, dokumenty, podujatia a kontakty. K dispozícii sú aj odkazy na sociálne siete – Facebook, Instagram a YouTube kanál. Nechýba RSS-kanál. Druhá časť je založená na odkazoch na hlavné témy a aktuality zo života diecezy. Spustenie stránky je ďalším krokom v obnove a prezentácii, ktorá bola plánovaná. Veríme, že nová webstránka prinesie úžitok pre mnohých ľudí, ktorí budú vyhľadávať informácie o Spišskej diecéze a Spišskej Kapitule. Ďakujeme všetkým, ktorí sa podieľali na jej tvorbe a spustení. Veríme, že táto nová webstránka bude zdrojom nových informácií pre vás všetkých. ■

VIZITÁCIA SESTIER SV. KRÍŽA

Milosrdné sestry Svätého kríža pôsobiace na biskupskom úrade mali od nedele 16. 1. 2022

do stredy 19. 1. 2022 vizitáciu svojej provinciálnej predstavenej sr. Šebastiany. Predstavenú sprevádzala provinciálna radkyňa sr. Terézia Benedikta. Okrem oficiálneho programu, podľa ktorého vizitácia prebiehala, navštívili sestry aj všetkých zamestnancov kúrie a v neposlednom rade diecézneho administrátora Mons. Jána Kuboša. Prajeme im mnoho Božieho požehnania do ich služieb, ktoré vykonávajú. ■

PAMÄTNÝ DEŇ BISKUPA JÁNA VOJTAŠŠÁKA

FOTO: PETER MATIS

V nedeľu 13. februára 2022 sme si pripomenuli 101. výročie biskupskej vysviacky prvých slovenských biskupov a zároveň Pamätný deň biskupskej vysviacky Božieho sluhu biskupa Jána Vojtaššáka. Pri tejto príležitosti celebroidal ďakovnú svätú omšu Mons. Andrej Imrich, emeritný pomocný spišský biskup. Priamy prenos tejto svätej omše mediálne sprostredkovali Rádio Lumen a TV Lux.

Následne dňa 26.2.2022 sme si pripomenuli 101 rokov od prevzatia úradu spišského diecézneho biskupa Božím sluhom biskupom Jánom Vojtaššákom. Ďakovnú slávnostnú svätú omšu v kaplnke Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka celebroidal diecézny administrátor Mons. Ján Kuboš, v homílii sa prihovaril Mons. prof. Anton Tyrol. ■

POĎAKOVANIE ČLENOM RADY PRE RODINU

FOTO: PETER MATIS

Dňa 25. januára diecézny administrátor Mons. Ján Kuboš odovzdal ďakovné listiny za dlhoročné členstvo v Rade KBS pre rodinu vdp. Štefanovi Kojšovi a pánovi Františkovi Mikolajovi. Vdp. Štefan Kojš zastupoval Spišskú diecézu v Rade pre rodinu od r. 2004 a pán František Mikolaj bol jej členom od r. 2013. Nech dobrotivý Pán odmení ich obetavú službu, ktorou sa pričínili o budovanie kultúry manželstva a rodiny v Spišskej diecéze i na Slovensku a nech naďalej požehnáva ich úsilie pri ohlasovaní radostnej zvesti o manželstve a rodine. ■

PETER MATIS
PROJEKTOVÝ MANAŽÉR

DIECÉZNY VÝSTUP MLADÝCH NA CHATU PRI ZELENOM PLESE

FOTO: ARCHÍV KpM

V sobotu 19. februára sa konal zimný diecézny výstup mladých. Cieľom bola Chata pri Zelenom plese. Komisia pre mládež v Spišskej diecéze pripravila tento výstup v kontexte duchovnej prípravy na Národné stretnutie mladých T22. Mladí nadšenci začali ráno svätou omšou v miestnom kostole v Tatranskej Lomnici. Po jej skončení si každý z účastníkov zobral malý

kamienok a napísal naň oblasť, v ktorej túži, aby Boh urobil zmenu. Aktivita je súčasťou tretej katechézy pod názvom Výšiny. Výstup začali z parkoviska Biela voda. Napriek predpovedi zlého počasia ich sprevádzala slnečná obloha s tatranským vetrom. Cesta ubiehala príjemne aj vďaka priateľským rozhovorom. Odmenou im bol aj spoločne strávený čas pri teplom čaji či výbornej kapustnici na Chate. Tu bola aj zakončená aktivita s kamienkami, ktoré si počas cesty niesol každý z mladých. V spoločnej modlitbe prevolávali, že Boh je Pán nad rôznymi oblasťami ich života, rodiny, dediny alebo mesta. Nakoniec si každý zobral domov iný kamienok, so záväzkom spoločne sa modliť na tieto úmysly. „Túra bola skvelá, páčilo sa mi niesť kameň niekoho iného, dúfam, že sa niečo zmení s našimi problémami,“ povedala jedna z mladých účastníčok. Informácie o aktivitách KpM nájdete na stránke www.komisias.sk. ■

FOTO: ARCHÍV KpM

DANIEL LYSÝ
KOORDINÁTOR KPM

BOŽÍ SLUHA BISKUP JÁN VOJTAŠŠÁK

VÝROČIE PREVZATIA ÚRADU DIECÉZNEHO BISKUPA

PAMÄTNÝ DEŇ SPIŠSKEJ DIECÉZY

26. FEBRUÁRA 2022

Najdôstojnejší otec biskup, vysokodôstojný pán rektor seminára, emeritný pán rektor Katolíckej univerzity, milí bratia kňazi a seminaristi, zasvätené osoby, milí mladí priatelia, drahí poslucháči Rádia Lumen, všetci spolu: bratia a sestry!

1.

Dnes nás na toto posvätné miesto zhromaždila Božia dobrota a ustanovenie, ktoré určil blahej pamäti diecézny biskup Štefan Sečka, keď rozhodol, že v diecéze budeme sláviť pamätne dni. Jedným z týchto dní je výročie prevzatia služby diecézneho biskupa Božieho sluha Jána Vojtaššáka. 27. februára tohto roku to bude už 101 rokov od tejto udalosti.

Stali sme sa dedičmi duchovného odkazu tohto vynikajúceho biskupa Spišskej diecézy. Po viac ako troch desiatkach rokov máme ešte stále v pamäti časy ateistickej totality, počas ktorej sme neskonale obdivovali odvahu a vernosť tohto biskupa Bohu a Cirkvi, ako aj zásadám, ktoré si zachoval zo svojho rodinného kruhu, rodného kraja a potom rokmi zušľachtli v kňazskej a biskupskej službe Božiemu ľudu našej diecézy aj celému Slovensku. Boli sme šťastní a brali sme ako veľkú satisfakciu, keď dňa 27. septembra 1990 Krajský súd v Košiciach Božieho sluha biskupa Jána úplne rehabilitoval od všetkých obvinení, ktoré týmto úkonom boli zrušené a vyhlásené za neplatné. Rovnako sa to týkalo aj biskupov bl. Petra Pavla Gojdiča a Michala Buzalku. Vtedy sa nik neodvolal, nik neprotestoval, ba ani dnes už nikto nenapáda toto rozhodnutie príslušného súdu. Podobne sme sa nesmierne radovali, keď sv. Ján Pavol II. sa ako najvzácnejší pútnik na Mariánskej hore v Levoči 3. júla 1995 vyjadril v tom zmysle, že proces jeho blahorečenia sa môže začať.

A tak dnes jeho, či ich neprajníkom, ostáva už len žurnalistická alebo ideologická rovina, na ktorej

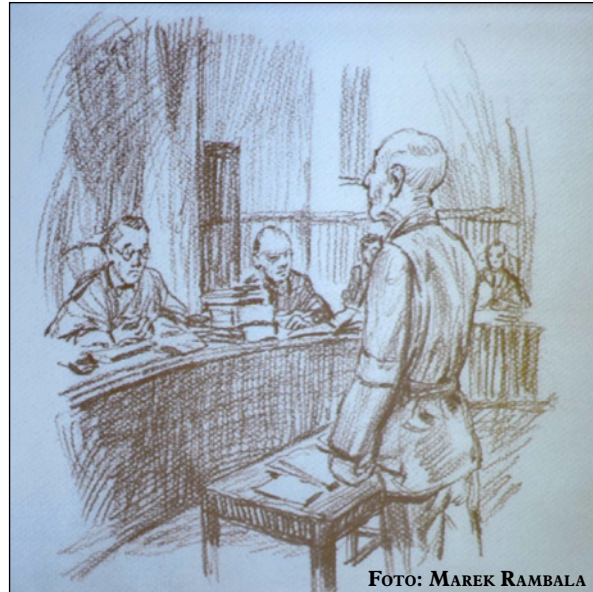

FOTO: MAREK RAMBALA

realizujú svoje výpady využívajúc liberálne nastavenú spoločenskú mentalitu dnešných čias. Ak však máme čo len štipku zdravého rozumu, tak musíme priznať, že tie isté skutky jedného a toho istého človeka nemôžu byť raz dobré, inokedy zlé a potom zas dobré... vždy podľa toho, aký režim či ideológia tu vládne. Skutky človeka sa hodnotia podľa absolútneho dobra, ktorým je Boh a od neho sa odvodzujú aj hodnotia.

Môže sa nám zdať, že proces blahorečenia Božieho sluha Jána Vojtaššáka už trvá prídlho. Je však zaujímavé, že Boží ľud nie je unavený z tohto dlhého čakania a aj naďalej sa vytrvalo modlí za jeho blahorečenie a mnohí aj pozorne sledujú zápas, ktorý sa o túto osobnosť predovšetkým na spomínanej ideologickej rovine v súčasnosti odohráva. Za seba tu chcem povedať, že mi nijako neprekáža dlho trvajúci priebeh tohto procesu. Práve naopak, takto máme možnosť hlbšie pochopiť naše dedičstvo, ktoré nám Boží sluha zanechal. Máme sa o koho opierať v dnešnom zápase s liberalizmom, a tak lepšie

pochopiť, kde je naše miesto v snahe o spoluprácu s Bohom na šírení Božieho kráľovstva. Sme vďační súčasnému postulátorovi Petrovi Jurčagovi za jeho bravúrny výkon, pretože svojou trpezlivou a precíznou prácou dosiahol, že proces pokračuje a veríme, že naplnenie všetkých náležitostí, ktoré z administratívnej stránky k procesu patria, už nie je ďaleko.

2.

Pýtajme sa teda, ktoré črty života a charakteru Božieho sluha biskupa Jána môžeme vnímať ako najväčšie klenoty spomínaného duchovného dedičstva?

Najskôr treba povedať, že to bol úžasný hospodár a človek hlbokého sociálneho cítenia, precízny správca zvereneného Božieho ľudu i zverených majetkov. Ak neberieme do úvahy majetky na Ukrajine a v Maďarsku, tak hospodáril približne na majetkoch, ktoré dnes spravuje spoločnosť PRO POULO. V Spišskej diecéze dal postaviť celkovo 49 školských budov, 16 kostolov, 17 farských budov a 9 kultúrnych domov. Od roku 1927 viedol Ústrednú charitu na Slovensku. Vybudoval viacero charitatívnych centier pre pomoc sociálne slabým a odkázaným. Do svojej diecézy pozval rehole jezuitov, redemptoristov, školských bratov a verbistov. Človek sa až pýta, či je to vôbec možné stihnúť za 30 rokov, kým bol ešte na slobode... Potom však prišlo pre náš duchovný život dnes čosi ešte dôležitejšie.

Počas prvej fázy procesu blahorečenia na diecéznej úrovni som z celkového počtu okolo 80 svedkov vypočul asi dve tretiny z nich. Utkveli mi pritom v pamäti niektoré detaily, ktoré svedčia o tom, aký to bol človek. Chcem sa sústrediť na jeho hrdinské čnosti, nie na spoločenské ani na politické otázky, ktoré majú miesto mimo bohoslužieb, teda na odborných fórach historikov či politikov.

V roku 1947 sa biskup Ján Vojtaššák stretol na birmovke v Habovke s pánom farárom E. P. Bárdošom a potom išli obaja peši popoludní na birmovku na Huty. Edmund Peter Bárdoš, vtedy trojročný mladý kňaz, už mal za sebou koncentračný tábor, kam sa dostal v roku 1944 a pán biskup mal za sebou retribučný súd, ktorý ho vyhlásil za nevinného. Cestou na Huty pán biskup otvoril tému Bárdošovho uväznenia a povedal pánu farárovi Bárdošovi, že ho veľmi mrzí, že mu nemohol v tejto veci pomôcť, hoci sa o to veľmi snažil. Vtedy mu pán farár Bárdoš povedal asi v tomto zmysle: *Otče, nech vás to netrápi.*

Ja to vidím ako Božiu prozreteľnosť, pretože som predtým prosil Boha, aby mi dal aspoň trochu tej lásky, ktorú mal svätý František Assiský. A Boh mi poslal koncentračný tábor, kde som videl a pochopil, čo je nenávisť a čo je láska k blížnemu. A ešte dodal, že bolo vidieť na pánu biskupovi, ako ho tá nemožnosť pomôcť mu mrzela. A potom ešte dodal, že Artur London, český komunistický politik židovského pôvodu, povedal, že koncentračné tábory v Nemecku boli detskou hrou oproti komunistickým väzňom. A tie ešte len „čakali“ na biskupa Jána a ďalších...

Keď si uvedomíme, že celá marxistická ideológia bola postavená na triednom boji a triednej nenávisti, potom ich väznice boli názornou ukážkou toho, aké tá triedna nenávisť a triedny boj mali pre človeka dôsledky. Tam boli bitky, nadávky, rozličné trápenia fyzického aj psychického druhu, ponižovanie, sadizmus a iné zvrhlosti na dennom poriadku. Istý väzeň hovoril o tzv. operatívne. Boli to ľudia, ktorí nepodliehali miestnej správe väzníc, ale boli inštruovaní z iných centier. Takýto člen operatívy bol v Ilave viackrát v cele Božieho sluha, vraj dosiahnuť uňho, aby si upratal svoje veci v cele. Tam ho surovo zbil a za sprievodu oplzlých nadávok dokopal a rozhádzal mu tých pár vecí, čo mohol v cele mať... To sa opakovalo viackrát.

Prechádzky boli dovolené len v niektoré dni počas leta a trvali asi len pol hodiny. Pán biskup sa po

väzenskom dvore prechádzal s rukami zopätými na hrudi a na prstoch sa modlil ruženec. Keď to dozorca zbadal, rozkázal mu postaviť sa tvárou k stene, a tak ho udrel zozadu do hlavy, že pán biskup celom narazil na stenu, čo bolo veľmi bolestivé. Ďalej to boli bitky, pichanie špendlíkmi za nechty, bitky obuškami po chodidlách zospodu, hlad, zima, korekcie so stravou len raz za tri dni, bez svetla, s potkanmi, spánok na vlhkom studenom betóne, dokonca ich (údajne s biskupom Gojdičom) zapriahli do pluhu a museli orať väzenskú záhradu... a mnoho iných surovostí. Akoby sa celé peklo vyrútilo na Božieho sluhu biskupa Jána. Každého zo spomínaných svedkov som sa pri vypočúvaní pýtal, či počul niekedy od biskupa Jána nejaké slovo sťažnosti alebo sľubovanej pomsty. Nikto nič také nezaznamenal.

V roku 1956 bol biskupovi Jánovi prerušený trest, pretože vtedajší mocipáni sa báli, že biskup zmrie vo väzení a že katolíci budú mať mučeníka. Za miesto pobytu mu určili rehoľný dom u istých rehoľných sestier v Dēčine. Bol tam s ním aj biskup Michal Buzalka. Istá rehoľná sestra, ktorá tam vtedy žila, hovorila, že títo dvaja biskupi boli ako dve sväté deti, z ktorých išiel nadprirodzený jas a pokoj. Bol to jas ich duše, jas Božej milosti a Božej slávy, ktorá v nich pôsobila. Všetko znášali bez jediného slova sťažnosti... Akoby ani neboli z tohto sveta – povedala doslova. Všetko znášali odovzdane do Božej vôle. To

si uvedomila najmä vtedy, keď v roku 1958 opäť prišli po biskupa Jána, aby pokračoval vo výkone trestu, lebo vraj v Dēčine mal priveľa návšteví... Pán biskup tam stihol napísať svoj vlastný životopis.

3.

V tretej časti nášho zamyslenia si povedzme, aké čnosti si môžeme osvojiť z hrdinského života Božieho sluhu biskupa Jána. Ak jeho život chápeme ako naše dedičstvo, tak z dedičstva sa má žiť, má to byť naše veno, naša výbava do života.

Na prvom mieste je to jeho čnosť modlitby. Všetci kňazi diecézy, ktorí boli jeho seminaristami, pri vypočúvaniach, ale aj pri bežných rozhovoroch spomínali, ako sa biskup Ján Vojaššák dlho a rád modlil, najmä ráno v kaplnke či pri iných príležitostiach. Podobné svedectvo vydali o ňom rehoľné sestry, ktoré boli v Senohrabochoch a v Dēčine. Viaceré zhodne dosvedčili, že pán biskup si v kaplnke nikdy nesadol. Len kľačal bez pohnutia. Modlitba bola naozaj dychom jeho duše.

Ďalej to bola úcta anjelov strážcov. To bol ďalší pilier jeho duchovného života. V roku 1909 kázal v Kostole sv. Michala vo Valaskej Dubovej o sv. Michalovi archanjelovi, zacitoval tam sv. Bernarda: „Anjeli prednášajú Bohu náš, nie svoj pot, naše, nie svoje slzy, a zase nám donášajú jeho dary...“ Pri tej istej príležitosti spomenul myšlienku sv. Augustína:

„Anjeli nám pomáhajú, keď pracujeme, ochraňujú nás, keď odpočívame, radia nám, keď bojujeme, korunujú nás, keď víťazíme. Radujú sa spolu s radujúcimi, ale s radujúcimi sa v Bohu, a majú súcit s trpiacimi, ale s trpiacimi pre Boha. Veľkú lásku a starostlivosť nám preukazujú, lebo je veľká ich láska, ktorou nás milujú.“ Celá homília je popretkávaná citátmi zo Svätého písma a krátkymi vysvetlivkami o účinkovaní anjelov strážcov. Je vidieť, že Boží sluha mal túto tému veľmi dobre premeditovanú.

Tretím pilierom jeho spirituality, ktorá sa už týka aj zvereného Božieho ľudu, bola úcta k Eucharistii. Pán biskup Vojaššák nikam nechodil na dovolenky ani na výlety. Ale na eucharistické kongresy chodil, a to aj do zahraničia. A to, že zaviedol stálu eucharistickú poklonu v našej diecéze, je dôkazom jeho viery a lásky voči Oltárnej sviatosti. Pomaly sa naplňa celé jedno storočie od tohto jeho požehnaného rozhodnutia a stála poklona Eucharistie v diecéze trvá dodnes.

Nemožno vynechať ani mariánsku úctu. Vieme, že práve on sa zasadil o to, aby sa Sedembolestná Panna Mária uctievala ako hlavná patrónka slovenského národa a jej šaštínsky chrám bol každoročne miestom národnej púte. A ako si Boží sluha biskup Ján rozvíjal svoju mariánsku úctu, svedčí napríklad jeho kázeň z 2. júla 1905 v Rabči na slávnosť Navštívenia Panny Márie. Pán biskup ako mladý kaplán, vtedy zrejme v Zubrohlave, predniesol odpustovú kázeň, v ktorej rozvíja paralelu medzi vdovou, matkou naimského mládenca a Pannou Máriou, ktorú predstavil ako útočisko hriešnikov. Je to nádherná meditácia, ktorú zakončil slovami: „Teraz však, nebeská matka, zhliaďni na všetkých, ktorí sa tu dnes zhromaždili na tvoju oslavu... Oni sú tvoji a navždy chcú ostať tvojimi. Nedaj, aby sa čo i len jeden z nich stratil. A keby niektorý blúdil po cestách hriešnosti, buď jeho útočiskom a vypros mu milosť obrátenia, lebo my, tvoje deti, tiež chceme bývať tam, kde si ty, naša Matka.“

Ešte jednu hrdinskú čnosť chcem dať do popredia, a to je hrdinská vernosť Bohu a jeho Cirkvi. Celá krížová cesta Božieho sluhu je ukázkou jeho stálosti a vernosti Bohu a Cirkvi. Boží sluha sa nikdy nespreneveril svojmu poslaniu a svojim zásadám. Pri tom počas jeho väznenia stačilo povedať len slovo, že sa s režimom nejako dohodne a boli by ho na rukách priniesli na Kapitulu. Lenže vernosť mu to ne-

dovolila. A tak dotrpel svoj život v ponižujúcich väzniciach a vo vyhnanstve až do konca. Dali by sa spomínať ešte ďalšie čnosti, napríklad pokora, chudoba, vytrvalosť v dobrom až do konca.

Našou úlohou je dnes urobiť hlbokú reflexiu, hlboké zamyslenie aj nad tým, akú budovu ducha my stavíme v dnešných časoch. V úvode sme konštatovali, že dnešné nastavenie spoločenskej mentality je výrazne liberálne. My sa musíme seba pýtať, kde je v nej naše miesto. Odpoveďou nám môže byť celkový životný profil Božieho sluhu biskupa Jána. Je o ňom známe, že to bol človek jasných princípov, z ktorých neustúpil ani o milimeter. Svojim vyšetrovateľom, ktorí sa pokúšali dosiahnuť uňho aspoň nejaké ústupky, odpovedal: „Čo budem musieť skaly po ceste tlčiť, to s vami nepôjdem.“ V tom nebolo pohrdanie, ale jasné vyjadrenie vlastnej cesty. Spomeňme si, že aj diabol navrhoval Pánu Ježišovi len malé ústupky: „Povedz, nech sa z týchto kameňov stanú chleby... Ak si Boží Syn, vrhni sa dolu...“ Ježiš však odpovedal: „Odíď, satan... S tebou nepôjdem...“

Toto razantné odmietnutie nesmie pre nás znamenať odmietanie dnešného sveta, ale len odmietanie liberálneho nastavenia hodnôt, odmietnutie relativizovania náboženstva, v ktorom človek chce rozhodovať o tom, čo bude dobré a čo zlé. Sv. John Henry Newman (blahorečil ho r. 2010 pápež Benedikt XVI. a svätorečil pápež František r. 2019) vo svojom diele *Apológia Pro vita sua* napísal, že „anglikanizmus leží na polceste k Rímu a liberalizmus na polceste k ateizmu.“¹ Teda naša cesta je iná než liberálna. Naša cesta je tá, ktorou išiel biskup Ján, aj keď mu to prinieslo kríž, podobne ako Ježišovi Kristovi. V konečnom dôsledku mu to – veríme – prinieslo slávu oltára.

Bratia a sestry, zakončme naše uvažovanie o Božom sluhovi biskupovi Jánovi zopakovaním našej túžby: my chceme jeho blahorečenie. Vieme, že blahorečenie je záležitosťou nie nejakých diskusných relácií, ale je to záležitosť Božej vôle a vôle Svätého Otca. A my sa aj naďalej budeme s radosťou modliť za to, aby sa Božia vôľa naplnila. Amen.

1. NEWMAN, J. H.: *Apologia pro vita sua*, SSV Trnava 2019, s. 349.

MARTIN KHEBERICH

Martin Kheberich [Keberič] – svojho času známa, veľmi kontroverzná a záhadná osobnosť. Jeho meno sa dostalo do povedomia spoločnosti v priebehu silnej maďarizácie v Uhorsku, počas ktorej zastával viaceré funkcie v službách Spišského biskupstva.

Martin Kheberich sa narodil 9. októbra 1869 v známej šľachtickej rodine v Nemeckej Lupči (dnes Partizánska Lupča v okrese Liptovský Mikuláš). Jeho otec sa volal Fridrich a matka Otília, rod. Detrichová. Hoci šľachtická rodina Kheberichovcov bola pomerne známa, patrila len do skupiny nižšej šľachty. Martin Kheberich už ako chlapec absolvoval kvalitný stupeň vzdelania. Stredoškolské štúdiá absolvoval na gymnáziu v Levoči, Ružomberku a Jágri. Po dokončení gymnaziálnych štúdií sa rozhodol vstúpiť do kňazského seminára v Spišskej Kapitule. V čase, keď Martin Kheberich študoval v kňazskom seminári, prebiehala v Uhorsku silná maďarizácia. Pre kandidátov na kňazskú službu to znamenalo, že počas ich kňazskej formácie bol na nich vyvíjaný veľký nátlak, aby sa podriadili maďarskému vplyvu. Bohoslovcov tento vplyv chtiac-nechtiac rozdelil na dve skupiny. Prvú skupinu tvorili študenti, ktorí sa húževnate postavili na odpor tomuto nátlaku. Cena za tento vzdor bola však často privysoká. Väčšinou šlo o vylúčenie zo seminára alebo určitú formu disciplinárneho trestu. Tých, ktorým umožnili prístup ku kňazskému sväteniu, sprevádzal po celú dobu kňazskej služby tlak biskupa a pomaďarčených kňazov. Do druhej skupiny patrili bohoslovci, ktorí sa po určitom čase vzdali svojich presvedčení a prijali maďarizačnú politiku alebo dokonca veľmi otvorene spolupracovali už od začiatku svojej formácie. Čo sa týka Martina Khebericha, jeho postoj je nám neznámy, no z pohľadu na jeho ďalšie napredovanie sa môžeme domnievať, že maďarizáciu prijal za svoju už pri kňazskej formácii. Nepriamym dôkazom je fakt, že maďarizačné tendencie ho sprevádzali už od začiatku jeho kňazskej služby. Martin Kheberich prijal kňazskú vysviacku dňa 29. júna 1892. Jeho prvé kňazské kroky viedli 1. októbra 1892 do Spišského Hrhova, kde začal pôsobiť ako kaplán. V Spišskom Hrhove však dlho neostal. Náhlu zmenu pôsobiska spôsobil odchod Alberta Tešlera, farára v Letanov-

ciach. Na jeho miesto bolo potrebné súrne nájsť náhradu. Mladý kaplán Martin Kheberich, ktorý pôsobil neďaleko Letanoviec, sa javil ako najlepšie dočasné riešenie. Preto bol dňa 10. decembra 1892 preložený do Letanoviec, kde dočasne pôsobil ako farský administrátor. To umožňovalo jeho ľahšie personálne preloženie. 22. januára 1893 bol opäť preložený, tentokrát do Spišského Podhradia, kde zastával funkciu kaplána.

Martin Kheberich v pomerne krátkom čase vystriedal niekoľko farností. Ako kaplán v Spišskom Podhradí dostal ponuku vychovávateľa detí grófa Hilária Čákiho (Csákyho). Túto ponuku prijal a tak od roku 1893 zastával funkciu vychovávateľa. Šľachtický rod Čákiovcov mal v Uhorsku svoju bohatú históriu. Od 16. storočia mali Čákiovci na území Spiša rozsiahle majetky. Začiatkom 17. storočia vlastnili Spišský hrad a s ním spojené spišské hradné panstvo. Boli veľmi vplyvní a bohatí.

Martin Kheberich ako mladý ambiciózny šľachtic využil túto príležitosť a začal si budovať svoju kariéru. Netrvalo dlho a pod vplyvom grófa Hilária Čákiho začal Martin Kheberich od roku 1894 kariérne postupovať. Bol vymenovaný za biskupského ceremoniára. Pár týždňov nato odišiel študovať do Budapešti, kde v roku 1895 získal doktorát z teológie a stal sa konzistoriálnym notárom Svätej stolice. Po návrate z Budapešti sa naďalej staral o výchovu detí grófa Hilária Csákyho. Keď grófove deti odrástli, dobrovoľne zanechal úlohu vychovávateľa a dňa 12. júna 1901 sa stal tajomníkom biskupa Pavla Smrečániho (Szmrecsányi). Dňa 2. júna 1903 bol pápežom menovaný za pápežského komorníka a o mesiac neskôr sa ujal aj funkcie vikariálneho tajomníka. V roku 1903 sa biskup Pavol Smrečáni kvôli svojmu podlomenému zdraviu zdržiaval v letom sídle v Spišskom Štiavniku až do 23. septembra a dňa 8. októbra 1903 bol inštalovaný za biskupa vo Veľkom Varadíne (dnes Oradea v Rumunsku). Novým spišským diecéznym biskupom sa 11. septembra 1904 stal Alexander Párvy. Martin Kheberich sa snažil udržať si svoje kariérne postavenie. Preto od prvej chvíle preukazoval biskupovi Párvyemu veľkú lojálnosť a oddanosť. Biskup Alexander Párvy bol uhorskou vládou schváleným biskupom. Jeho

hlavnou tendenciou bolo po celý čas svojej biskupskej služby presadzovať maďarizáciu do každej sféry verejného i cirkevného života. Martin Kheberich nemusel urobiť veľa preto, aby sa s myšlienkou maďarizácie stotožnil. Vplyv, pod ktorým celý život vyrastal, urobil z neho oddaného maďaróna. Podporoval akúkoľvek Párvyho maďarskú asimiláciu do cirkevných štruktúr. Sám dokonca biskupovi Párvyemu predložil niekoľko návrhov, ktoré boli zamerané na prelomenie odporu kňazov voči maďarizácii. Odporúčal národovcov poslať na také fary, kde bol veľký vplyv maďarónov, ktorí mali zlomiť kňazovu nepoddajnosť. Príkladom toho je Florián Tománek, ktorý sa maďarskému tlaku nepoddal aj napriek prostrediu, v ktorom pôsobil. Martin Kheberich stál aj za suspendáciou Andreja Hlinku farára z Ružomberka, s ktorým mal biskup Alexander Párvy spor.

Biskup Párvy videl v Martinovi Kheberichovi svoju pravú ruku. Dňa 19. septembra 1904 sa stal Martin Kheberich prvým biskupským sekretárom a o rok neskôr aj riaditeľom Biskupského úradu v Spišskej Kapitule. Kariérny postup Martina Khebericha po nástupe biskupa Párvyho nestagnoval, ale stále narastal. Dňa 30. augusta 1905 bol inštalovaný za spišského kanonika. V roku 1907 sa stal titulárnym prepoštom *De Aicska* vo Veľkoveľkvaradínskej diecéze. V roku 1910 sa stal diecéznym examinátorom a o rok neskôr pápežským prelátom. Dňa 19. februára 1914 sa stal liptovským archidiakonom a 29. júla toho istého roku sa stal katedrálным archidiakonom, čo bola najvyššia funkcia spomedzi archidiakonov. V roku 1915 biskup Alexander Párvy vážne ochorel. Nemohol sa ďalej plne venovať správe diecézy, preto poprosil pápeža Benedikta XV. o pomocného biskupa. Dlhoročné pôsobenie v službách Spišského biskupstva a značný vplyv na chod Spišskej diecézy mal za následok, že pomocným biskupom Spišskej diecézy sa stal práve Martin Kheberich. Biskupské svätenie prijal 20. februára 1916 v kaplnke centrálného seminára v Budapešti. Martin Kheberich nebol biskupom koadjutorom, ako sa to často uvádza v historickej literatúre. Keby to tak bolo, nemohol by zasadiť na biskupský stolec po biskupovi Alexandrovi Párvyom nikto iný okrem neho. Ako novovysvätený pomocný biskup dostal viackrát významné ocenenia. Najmä od bulharského cára Ferdinanda, s ktorým mal veľmi dobré vzťahy. V roku 1907 mu bulharský cár Ferdinand ude-

lil titul komandéra bulharského Národného radu za občianske zásluhy a v roku 1911 komandéra Radu sv. Alexandra. Od cisára Františka Jozefa I. prijal 8. novembra 1916 Martin Kheberich ocenenie za duchovnú službu počas prvej svetovej vojny.

Po skončení prvej svetovej vojny sa začína obdobie vzniku nových štátov. Jedným z nástupníckych štátov po rozpade monarchie Rakúsko-Uhorska bolo aj Československo. Vo vzťahu medzi Maďarmi a novovzniknutým československým štátom sa obrátila karta. Na území Československa začína veľký nárast nenávisti proti Maďarom. Mnoho Maďarov, ktorí pred prvou svetovou vojnou presadzovali maďarizáciu, utiekli do Maďarska. Medzi nimi bolo aj veľké množstvo kňazov. Alexander Párvy bol jedným z nich. Zo strachu z budúcnosti utiekol do Budapešti. Pred svojím odchodom dňa 8. septembra 1918 vymenoval pomocného biskupa Martina Khebericha za generálneho vikára a poveril ho správou diecézy so všetkými právami diecézneho biskupa. Alexandrovi Párvyemu bol onedlho z politických dôvodov odňatý štátny súhlas na vykonávanie úradu spišského biskupa. Zomrel 24. marca 1919 v Budapešti, kde bol aj pochovaný v univerzitnom kostole. Po smrti Alexandra Párvyho nastala pre Spišskú diecézu éra troch kapitulných vikárov. Spišská katedrálna kapitula Martina Khebericha 30. marca 1919 zvolila za diecézneho administrátora. Dňa 3. februára 1919 sa stal spišským veľprepoštom. Ocitol sa tak v pozícii, keď konečne dosiahol, že mu bola pridelená úplná správa Spišskej diecézy, no nie už v Rakúsko-Uhorsku, ktorému bol celý svoj život oddaný. Z terajšieho pohľadu na život a pôsobenie Martina Khebericha sa nám javí, že nikdy sa nezmeril s rozpadom Rakúsko-Uhorska. Jeho postoj k novej vláde bol od začiatku odmietavý.

Martin Kheberich po smrti biskupa Alexandra Párvyho napísal nekrológ v diecéznom obežníku po maďarsky. Pre československý štát to bolo považované za provokáciu a za odmietnutie nových spoločensko-politických pomerov v krajine.

V novom štáte bola vo vzťahu k Cirkvi eminentná úloha vymeniť všetkých maďarských biskupov. Martin Kheberich sa stal pre novú česko-slovenskú vládu neprijateľným, a tak bol na neho vyvinutý cirkevno-spoločenský nátlak. Pre odstránenie maďarských biskupov česko-slovenská vláda schválila nešťastné rozhodnutie. Prostredníctvom ministra

s plnou mocou pre správu Slovenska Vavra Šrobára bolo do Maďarska bez súhlasu Svätej stolice vysťahovaných niekoľko maďarských biskupov a cirkevných hodnostárov. Tento krok je možné chápať ako krok k odstráneniu akéhokoľvek maďarského vplyvu. Československá vláda bez súhlasu Svätej stolice nemala žiadne právo na takú veľkú vnútrocirkevnú reorganizáciu.

Martin Kheberich po tomto nešťastnom intervenovaní československej vlády rezignoval. Naďalej však zostal žiť v Spišskej Kapitule, ale zvolil odmietavý prístup ku komukoľvek a čomukoľvek. Uzatvoril sa do seba a žil samotárskym životom v kanónii č. 2. Za zmienku stojí aj fakt, že biskup Martin Kheberich bol posledným cirkevným hodnostárom, ktorý túto kanóniu obýval. Po ňom na krátky čas táto kanónia slúžila ako dočasné ubytovanie pre učiteľov zo Spišského Podhradia.

Dňa 13. februára 1921 prijal biskupské svätenie Ján Vojtaššák, riaditeľ Biskupského úradu a zároveň farár z Veličnej. Po jeho nástupe do funkcie spišského diecézneho biskupa ostal Martin Kheberich naďalej odmietavý.

Po nástupe komunistického režimu sa komunisti snažili Martina Khebericha získať pre spoluprácu. Do Spišskej Kapituly komunisti dosadili zmocnenca, ktorý sa snažil zneužiť nenaplnené ambície Martina Khebericha stať sa spišským biskupom po Alexandrovi Párwym, ale to sa im nepodarilo.

Dňa 5. novembra 1949 sa v seminárskej kaplnke svätého Jána Nepomuckého konala biskupská vysviacka Štefana Barnáša. Hlavným konsekrátorom bol biskup Ján Vojtaššák a spolusvätiteľom bol emeritný spišský pomocný biskup Martin Kheberich. Za čias komunizmu to boli pre kňazov a zvlášť biskupov veľmi ťažké roky. Martin Kheberich ako biskup napriek všetkému unikol krutosti komunistického režimu.

Dňa 3. júla 1950 bol Ján Vojtaššák izolovaný v biskupskej rezidencii. Spolu s biskupom Vojtaššákom bol izolovaný aj jeho tajomník Jozef Vrbovský. Vedením úradnej agendy biskupskej kancelárie boli poverení generálny vikár Spišskej diecézy Jozef Tomanócy a emeritný pomocný spišský biskup Martin Kheberich. Keď bol do vedenia Spišskej diecézy dosadený za kapitulného vikára Andrej Scheffer, Martin Kheberich ho označil za statočného bojovníka brániaceho záujmy duchovenstva a veriace-

ho ľudu a dal sa do jeho služieb. Tento postoj k Andrejovi Schefferovi zaujal v dôsledku toho, že vysokú cirkevnú hierarchiu pokladal za imperialistickú a postavenú v službách prot ľudového tábora. Z tohto postoja je evidentný aj jeho postoj k cirkevnej hierarchii, proti ktorej mal až do svojej smrti negatívny postoj.

Martin Kheberich ostal žiť až do svojej smrti v ústraní. Nemal rád návštevy a vyhýbal sa akémukoľvek kontaktu s ľuďmi a zvlášť s kňazmi, ktorí tvorili štruktúru Spišskej Kapituly po rozpade Rakúsko-Uhorska. Celý jeho život sa vyznačuje odanostou, silným patriotizmom Rakúsko-Uhorsku a veľkou cielavedomosťou. Zomrel 29. apríla 1951 v Spišskej Kapitule. Je pochovaný v jednej z kanonických krypt Katedrály svätého Martina. Bol posledným spišským biskupom šľachtického pôvodu.

MARIÁN MURÍN
BOHOSLOVEC 3. ROČNÍKA

Použitá literatúra:

HROMJÁK, Luboslav. *S výrazom lásky trvám. Životopis spišského biskupa Jána Vojtaššáka*. Spišské Podhradie: Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2015, s. 94 – 95, 208, 314, 323, 333; ZUBKO, Peter. *Spišskí biskupi*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2008, s. 55 – 57; HANUS, Ladislav. *Pamäti svedka storočia*. Bratislava: LÚČ, 2006, s. 424; PUŠKÁROVÁ, Blanka; PUŠKÁR Imrich. *Spišská Kapitula, Pamiatková rezervácia*. Bratislava: TATRAN, 1981, s. 44 – 47; Heslo Kheberich, *Lexikón katoľických kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: LÚČ, 2000, s. 661.

SKAUTING

Foto: ROMAN BLÁŠKO

Keď sa povie skauting, každý si zväčša predstaví mládež v rovnošate s rôznymi farebnými nášivkami, roznášajúcu betlehenské svetlo pred Vianocami. Je to totiž naša najväčšia skautská služba počas roka. Rozniesť malý plamienok nádeje k čo najviac ľuďom a na čo najviac miest na Slovensku. Lenže toto nie je skauting. Je to dobrovoľníctvo.

A to je ďalšie slovo, ktoré najčastejšie charakterizuje skautov. Dobrovoľnícka služba. Často taká práca, ktorá prospieva širšej verejnosti. Od akcií zameraných na čistenie rôznych prírodných lokalít, cez organizovanie charitatívnych táborov, službu v komunitách, ale hlavne to znamená dobrovoľnícku angažovanosť pri výchove detí a mládeže. My, skauti, máme vlastný portál – „teepee“, akúsi elektronickú databázu a základný register všetkých členov skautského hnutia na Slovensku. A pri mnohých menách členov tejto databázy, ktorí majú viac ako 18 rokov, svieti malý piktogram – modré srdiečko. Modré preto, lebo je to farba dobrovoľníctva a srdiečko preto, že títo ľudia do svojho skautského dobrovoľníctva vkladajú celé svoje srdce.

Skauting od svojho založenia v roku 1907 významne pozitívne ovplyvnil množstvo mladých ľudí po celom svete. Inak to nebolo ani na Slovensku. Ako mládežnícka organizácia pôsobí skauting po celom svete s počtom členov cez 50 miliónov. Radí sa tak k najväčším organizáciám na svete. Pôsobí naprieč celým spektrom konfesií a náboženstiev a jeho

hlavným cieľom je privádzať mladého človeka k Najvyššej Pravde a Láske. Sám zakladateľ skautingu, lord Baden Powell o skautingu hovorí: „Skauting, to je aplikované kresťanstvo.“

V skautskom živote sú veľmi dôležité tri mocné piliere, na ktorých stojí, a to sľub, zákon a denný rozkaz.

Sľub je najposvätniejším záväzkom skauta. Stojí na vrchole tejto hierarchie nad skautským zákonom a denným rozkazom. Slobodne sa ním skaut zaväzuje na svoju česť, že bude slúžiť Bohu a vlasti, že bude pomáhať svojim blízkym a bude dodržiavať skautský zákon. Je akoby „krstom“ skauta po vykonanej nováčikovskej skúške a má mu pripomínať neustále záväzky, ku ktorým sa slobodne zaviazal. Často má formu hlbšieho rituálu so sľubom na Bibliu a vlajku, ktorý skladá do rúk zborového vodcu v odlúčenosti od civilizácie na sľubovom mieste, ktoré sa tak stáva akýmsi významným priestorom, kde mládež spoznáva v bázni váhu svojich slov.

Skautský zákon je zase súbor desiatich bodov, ktoré nám majú pomáhať v ceste životom. Je to vlastne desatoro upravené tak, aby bolo pochopiteľnejšie pre deti a aby zvýrazňovalo potrebu cnostného života.

Posledným pilierom je denný rozkaz. Ten znie celkom jednoducho: „Každý deň vykonať aspoň jeden dobrý skutok.“

Skrze tieto hodnoty, ktoré skauting prezentuje a vnáša do búrlivého života mladého človeka, sa stal skoro po svojom založení veľmi obľúbeným. Aj tu, v Spišskej Kapitule. V roku 1929 bol na tunajšom Učiteľskom ústave založený početný skautský oddiel. Pri prezeraní archívnych dokumentov a fotografií som medzi podporovateľmi skautského hnutia videl aj také osobnosti ako Alojz Miškovič, Jozef Špirko či Jozef Brandobur. Skautskému hnutiu bol naklonený aj sám otec biskup Ján Vojaššák. Myšlienky skautingu sa z Kapituly skrze absolventov Učiteľského ústavu rozšírili do blízkeho i širokého okolia a na základe archívnych výskumov našej Historickej komisie Slovenského skautingu môžeme pokojne povedať, že Spišská Kapitula tridsiatych rokov bola na Slovensku centrom Katolíckeho skautingu.

Na osobnostiach, ktoré pochádzali z tohto prostredia, boli obnovené myšlienky skautingu na Slovensku aj po zničujúcej vojne, aj v čase uvoľnenia v roku 1968. Na týchto koreňoch stavalí mnohí obnovitelia skautingu v roku 1989 po páde komunizmu a k týmto myšlienkam a koreňom sa hlásime aj my, dnešní skauti. Chceme tak nadviazať a stavať na tejto tradícii vytvorením Skautského Centra sv. Juraja v Spišskej Kapitule.

ROMAN BLAŠKO
ČLEN DUCHOVNEJ RADY SLOVENSKEHO SKAUTINGU
64. ZBOR ŠTEFANA KLUBERTA Z LEVOČE

KONFESIONÁLNA ŠTRUKTÚRA OBYVATEĽSTVA SPIŠA V PRVEJ POLOVICI 18. STOROČIA

V období 16. storočia sa na území Spiša šírila reformácia, ktorá spôsobila zmenu konfesionálnej štruktúry obyvateľstva tohto regiónu. Spiš sa tak postupne zmenil na protestantský, o čom nám svedčia aj zachované kanonické vizitácie vykonané v druhej polovici 17. a prvej polovici 18. storočia.

Kanonické vizitácie môžeme považovať za jeden z najstarších prameňov s veľmi veľkou historicko-poznávacou hodnotou. Môžeme ich charakterizovať ako pravidelné kontroly kapitúl, fár, kláštorov a iných cirkevných ustanovizní, prevádzané cirkevnou vrchnosťou, spravidla biskupom (prepoštom) alebo arcibiskupom. Ich základným účelom bolo zistiť skutočný stav cirkevných ustanovizní (fár a pod.), a to z rôznych hľadísk: hospodárskeho, právneho a náboženského. Zisťoval sa fyzický stav budov, vyhotovovali sa inventáre zariadení kostolov, bohoslužobných predmetov, knižníc a pod. Zisťovala sa majetková podstata inštitúcie, jej príjmy, výdavky, ako aj vzťahy k patrónovi (svetskému). Pozornosť sa venovala aj životu a činnosti zamestnancov inštitúcie (farár, učiteľ, zvonár...) a tiež náboženskej, vzdelanostnej a mravnej úrovni obyvateľstva.¹

SIGRAIOVA VIZITÁCIA 1700

Po odchode spišského prepošta Ladislava Matyašovského do Viedne v roku 1696 sa novým spišským prepoštom stal vesprímsky veľprepošt a kanonik Ján Sigrái.² Pomery, ktoré vládli v niektorých farnostiach na Spiši v tejto dobe ho donútili k tomu, aby v roku 1700 vykonal vizitáciu. Bola však pomerne stručná a vzťahovala sa na Spišskú Kapitulu a katedrálny kostol a až potom na ostatné fary v prepošstve vrátane fár zálohovaných spišských miest a aj

na gréckokatolícke fary. Publikovaná bola *in extenso* vďaka Jozefovi Hradszkému v jeho Additamentách.³

Spišský prepošt zameriaval svoj záujem na trinásť základných bodov, v ktorých zisťoval stav kostola, patrocínium kostola, patronátne právo, majetky a fundácie kostola, formu bohoslužieb (katolícka alebo protestantská), osobu farára a jeho príjem, osobu učiteľa (či je katolík alebo nekatolík), počet oltárov a zvonov v kostole, či má kostol odpustky, kto poberá desiatok. Celkovo bolo vizitovaných 169 spišských fár a filiálok.

No zvlášť dôležitým bodom bol bod č. 6, pri ktorom vizitátori zisťovali, či sa bohoslužby vykonávajú katolícke alebo evanjelické, v poslednom prípade odkedy a ešte dôležitejším bodom bol bod č. 13, pri ktorom sa zisťoval počet katolíkov a nekatolíkov.

Za najdôležitejší bod tejto vizitácie teda môžeme považovať 13. punctum: *Quot in illa Parochia sunt animae catholicae? Et Acatolicae? Idem circa Filiales.*

Na základe tohto 13. bodu sa dá zistiť, že v roku 1700 na území Spiša žilo celkovo 62 375 obyvateľov. Z toho:

- 22 709 obyvateľov bolo rímskokatolíckeho vierovyznania,
- 3779 gréckokatolíkov,
- 35 887 nekatolíkov.

Z tohto všetkého vyplýva, že Spiš bol v tejto dobe väčšinou protestantský, keďže až 57,53 % obyvateľstva bolo nekatolíckeho, 36,41 % obyvateľov malo rímskokatolícke vierovyznanie a 6,06 % bolo gréckokatolíkov.

SIGRAIOVA VIZITÁCIA 1712

Po potlačení Rákócziho povstania v roku 1710 sa spišský prepošt Ján Sigrái vrátil na Spiš a Spišské prepošstvo našiel v zlom stave. Počas spomínaného povstania v roku 1704 boli evanjelikom vrá-

1. KAMENICKÁ, M. *Kanonické vizitácie na Spiši ako historický prameň*, diplomová práca, Bratislava 1972, s. 8.

2. Ján Sigrái (1654 – 1718), spišský prepošt v r. 1696 – 1718. Narodil sa v Stupave, pôsobil ako kanonik a veľprepošt vo Veszpréme.

3. HRADSKÝ, J. *Addimenta ad Initia, progressus ac praesens status Capituli Scepusiensis*. Spišské Podhradie 1903 – 1904, s. 115 – 277.

tené kostoly a ich príjmy a v roku 1710 boli potom znovu vrátené katolíkom. Preto sa Ján Sigrai v roku 1712 rozhodol pre novú vizitáciu,⁴ aby zistil skutočný stav prepoštvstva (aj po morovej epidémii v rokoch 1710 – 1711).

Táto vizitácia je svojím obsahom obsiahlejšia než predošlé a vizitátor navštívil až 135 spišských farností a filiálok v siedmych dekanátoch, medzi ktorými bola aj Provincia XIII spišských miest. Táto vizitácia sa zachovala ako originál v knižnej podobe.

Na začiatku vizitácie sa nachádzajú *Puncta interrogatoria*, ktoré môžeme rozdeliť na tri základné časti. V prvej sa nachádzajú body týkajúce sa kostola, dátum prevzatia kostola katolími, jeho stav a dejiny, celkové zariadenie kostola, krstiteľnice, liturgických pomôcok, počtu monštrancií, kalichov a patén, atď.

V druhej časti sa hneď prvý bod dotýka otázky náboženského zloženia obyvateľstva, teda koľko je katolíkov a protestantov vo farnosti. Okrem toho tu môžeme nájsť informáciu, či bolo dané miesto artikúlne alebo neartikúlne. Ďalej si vizitátor všíma osobu farára, koľkými jazykmi hovorí, kde nadobudol vzdelanie, koľko kaplánov je vo farnosti. Zároveň je v tejto časti načrtnutá aj otázka majetková, teda príjmy kostola, príjmy a ťarchy farára z desiatku a štóly, ďalej bohoslužobný jazyk a v neposlednom rade si všíma aj osobu učiteľa (učiteľov) a ich príjmy.

V tretej časti *Puncta interrogatoria* nájdeme body, na ktoré sa malo odpovedať vtedy, ak v danej farnosti boli protestantskí kazatelia, teda týkali sa ich existencie vo farnosti (či majú nejaké povolenie na svoje pôsobenie, atď.).

Na základe štúdia danej vizitácie sa nám ponúkajú nasledovné informácie o počte obyvateľstva podľa vierovyznania:

- katolíci: 19 118 obyvateľov,
- luteráni: 23 290 obyvateľov,
- kalvíni: 83 obyvateľov,
- gréckokatolíci: 3 070 obyvateľov,
- konvertiti: 620 obyvateľov,
- apostati: 44 obyvateľov,
- deti (infantes), ktoré nemajú určené vierovyznanie: 1 745 obyvateľov.

Z daných informácií teda vyplýva, že ešte aj v roku 1712 mali na Spiši prevahu protestanti (48,55 %), a to aj napriek pokračujúcej rekatolizácii. Katolíkov bolo 39,85 % a zastúpenie mali aj gréckokatolíci v počte 6,39 %. Môžeme si to všimnúť najmä v niektorých mestách, kde bol počet protestantov oveľa vyšší než počet katolíkov.⁵ Opačná situácia sa vyskytuje v menších obciach, kde bola väčšina obyvateľov v prospech katolíckej viery, a dokonca sa vyskytli aj obce, ktoré boli čisto katolícke.

Okrem toho sa z danej vizitácie dozvedáme aj to, ktoré miesta boli artikúlne a boli nimi Levoča, Batizovce a Toporec. Aj napriek tomu, že tu boli len tri artikúlne miesta, luteráni vykonávali svoje bohoslužby v súkromných domoch a v jednotlivých miestach sa zdržiavali luteránski kazatelia. Objavujú sa aj záznamy, podľa ktorých sa v niektorých miestach nenachádzali žiadni luteránski a iní kazatelia.

PELTZOVA VIZITÁCIA 1731

Novým spišským prepoštom sa v roku 1725 stal Ján Peltz,⁶ pochádzajúci zo Sabinova. Aj on sa zasadzoval za potlačanie novôt. Už v roku 1728 u starostu Provincie XIII spišských zálohovaných miest Teodora Lubomirského vymohol nariadenie, podľa ktorého sa mali všetci protestanti každú nedeľu zúčastniť kázne v príslušnom farskom kostole.⁷ V roku 1731 zvizitoval farnosti na území Spišského prepoštvstva a zápisnica z tejto vizitácie je dnes uložená v Spišskom archíve v Levoči a obsahuje množstvo detailných opisov.

Táto vizitácia⁸ má veľmi podrobne rozpracované „puncta“, ktorých bolo viac než sto. Preto boli rozdelené do piatich hláv. Otázky prvej hlavy sa týkali kostola, jeho stavebného stavu, jeho inventára a príjmov. V druhej hlave sa zisťovali informácie ohľadom

5. Napr. v Levoči bolo v danom roku 712 katolíkov a 1 903 luteránov; v Kežmarku 809 katolíkov a 1 692 luteránov; v Spišskej Belej 84 katolíkov a 1 050 luteránov; v Spišskej Novej Vsi 572 katolíkov a 1 642 luteránov.

6. Ján Peltz (1687 – 1740), spišský prepošť v r. 1725 – 1740. Narodil sa v Sabinove, od r. 1711 spišský kanonik, v r. 1712 – 1714 kapitúlsky farár a v r. 1715 – 1717 dekan kapituly, od r. 1723 koadjutor spišského prepošťa Imricha Pongráza, po smrti ktorého sa stal spišským prepoštom.

7. WAGNER, C. *Analecta Scepusii sacri et profani*. Tom. III. Bratislava - Košice 1778, s. 139.

8. MV SR, Štátny archív v Prešove, Spišský archív v Levoči, fond Spišské biskupstvo, oddelenie Kanonické vizitácie, Peltzova vizitácia 1731.

4. Archív Biskupského úradu Spišská Kapitula, fond Spišské biskupstvo, odd. Kanonické vizitácie, Sigraiova vizitácia 1712.

fary, farnosti a príjmov. Nachádzajú sa v nej podrobné údaje o farárovi a zároveň sú tu dôležité údaje, ktoré sa týkajú počtu obyvateľstva podľa vierovyznania. Tretia hlava je venovaná reholiam, rehoľníkom a ich celkovému pôsobeniu na území Spišského prepoštstva. Štvrtá sa týka pôsobenia učiteľa v obci, jeho vzdelania, vierovyznania, bezúhonosti a pod. V piatej hlave sú položené otázky, ktoré sa týkajú evanjelických kazateľov v artikulárnych miestach.

Najdôležitejšou časťou tejto vizitácie v našom prípade je druhá hlava, v ktorej sa nachádzajú informácie týkajúce sa obyvateľstva a jeho vierovyznania. Vizitovaných bolo 141 farností a filiálok. Po sčítaní všetkých obyvateľov jednotlivých vierovyznaní som došla k zisteniu, že v danom roku žilo na Spiši 59 895 obyvateľov a z toho bolo:

- 25 238 obyvateľov rímskokatolíckeho vierovyznania,
- 25 949 obyvateľov luteránskeho vierovyznania,
- 4 240 obyvateľov gréckokatolíckeho vierovyznania,
- 10 kalvínov,
- 358 konvertitov,
- 73 apostatov,
- 4 027 detí, ktoré nemali uvedené vierovyznanie.

Zo zistených údajov môžeme vysloviť názor, že počet obyvateľov rímskokatolíckeho vierovyznania stúpol v porovnaní s predchádzajúcim obdobím na 42,13 % a len s menším rozdielom dosahuje takmer hodnotu počtu obyvateľov luteránskeho vierovyznania (43,32 %). Svoje zastúpenie mali aj gréckokatolíci s hodnotou 7,07 %.

Artikulárnymi miestami v tomto období boli Batizovce, Levoča, Kežmarok a Toporec. Teda v porovnaní s vizitáciou z roku 1712 pribudol ako artikulárne miesto Kežmarok, v ktorom pôsobili dvaja luteránski kazatelia, kým v Levoči boli traja.

Zaujímavé je aj sledovať záznamy pri niektorých farnostiach či filiálkach, ktoré sa týkajú rektora školy, ktorým nemusel byť výlučne iba katolík. Takými to miestami boli: Gánovce, Gelnica, Gerlachov, Holumnica, Jurské, Krompachy, Spišské Vlasy, Stráne a Strážky.⁹

MONIKA BIZOŇOVÁ
BISKUPSKÝ ARCHÍV SPIŠSKÁ KAPITULA

9. Viac BIZOŇOVÁ, M. Náboženské pomery na Spiši v 16.-18. storočí a pôsobenie jezuitov v tomto teritóriu. In *Tu stojím, inak nemôžem...*: reformácia od počiatkov do súčasnosti. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017, s. 162-173.

KOSTOL SV. KOZMU A DAMIÁNA V HODKOVCIACH

Hodkovce sa spomínajú ako stará osada už na konci 13. storočia. Od 17. storočia boli majerom prislúchajúcim k Spišskému hradu. Po roku 1877 bola obec pričlenená k Žehre, a tak je to po administratívnej stránke aj dnes. Štruktúra intravilánu pozostáva z obytnej a historickej časti. Obytnú časť tvorí zo desať nových alebo obnovených rodinných domov, ku ktorým iba v novodobej histórii pribudli dva nevelké bytové domy. Historickú časť reprezentuje niekdajšie panské sídlo Csákyovcov s barokovým kaštieľom, príslušným francúzskym parkom a ďalej s rozsiahlym krajinárskym (anglickým) parkom. Dnes tu sídli domov sociálnych služieb. Medzi rastlinným porastom anglického parku sa vyníma pekný kostolík postavený v neogotickom štýle zo začiatku 19. storočia zasvätený svätým Kozmovi a Damiánovi. Je postavený na mieste staršieho, pre vtedajšiu dobu už nevyhovujúceho a schátraného objektu.

LUBOMÍR KALAVSKÝ

FOTO: LUBOMÍR KALAVSKÝ

SPIŠSKÁ KATOLÍCKA

Charita

PRILOŽ AJ TY RUKU K DOBRÉMU DIELU

JARNÁ ZBIERKA NA CHARITU 2022

Keby si sa mal rozhodnúť,
komu pomôžeš:
opustenému dieťaťu,
týranej žene,
zomierajúcemu,
bezdomovcovi,
babičke, o ktorú rodina nejaví záujem,
koho by si si vybral?

My sa rozhodnúť nevieme,
preto pomáhame všetkým.

Prilož aj ty ruku k dobrému dieľu.

Činnosť charity môžete podporiť príspevkom na účet:
SK26 0200 0000 0031 4349 8655 VS:412071

Prispieť môžeš aj
oskenovaním QR kódu
vo svojej bankovej aplikácii.

Ďakujeme!

STAŇTE SA NAŠÍM PRISPIEVATEĽOM

DEJE SA VO VAŠEJ FARNOSTI ČI V SPOLOČENSTVE NIEČO PODNETNÉ?

DAJTE O TOM VEDIET!

NAPÍŠTE NA CASOPIS@KAPITULA.SK.

AK CHCEŠ DOSTÁVAŤ ČASOPIS PRIAMO DO SVOJEJ SCHRÁNKY,
DAJ NÁM TO VEDIET NA CASOPIS@KAPITULA.SK

NÁJDETE NÁS AJ NA FACEBOOKU.